

GLOSSARY OF HUMAN RIGHTS TERMS IN TIGRINYA

ኣብ ዓውዲ ሰብአዊ መሰላት ናይ ዝዛውተሩ ኣምራት ሞያዊ መዝገብ-ቃላት

2015

Published by the Centre for Human Rights,
Faculty of Law, University of Pretoria
www.chr.up.ac.za

GLOSSARY OF HUMAN RIGHTS TERMS IN TIGRINYA

By

Daniel Rezene Mekonnen
Samuel Bizen Abraha
Adiam Wolday Woldeyohannes

April 2015

ኣብ ዓውዲ ሰብኣዊ መሰላት ናይ ዝዘውተሩ ኣምራት
ሞያዊ መዝገብ-ቃላት

ብ

ዳንኤል ረዘነ
ሳሙኤል ቢዘን
ኣድያም ወልዳይ

ግንባር 2015

ትክክል

መቅደም1
Preface.....2
ሀ — ሐ.....3
መ — ሰ.....4
ሸ — በ.....6
ተ — ነ.....6
አ — ዐ.....7
ዘ — ጀ.....9
ገ — ፕ.....9
ቀንዲ አህጉራዊ ውሳኔ ንሰብአዊ መሰላትን ንኦሪገናላዊ ንክታተላ አካላት ውድብ ሕቡራት ሃገራትን.....12
Core international human rights treaties and treaty bodies monitoring their implementation12
መወከሲ ጽሑፋት (References)18

መቼድም

እዚ ሞያዊ መዝገብ-ቃላት እዚ፡ ኣብ ዓውዲ ሰብአዊ መሰላት (human rights) ብቑዓ ትግርኛ ብዙሕ ዘይተለምዱ፡ ብቑዓ እንግሊዝ ግን ዝውቑራት ዝኾኑ ቃላትን ኣምራትን፡ ተመጣጣኒ ብዝኾነ ትግርኛ ንምግልጸም ዝተዳለወ ሰነድዮ። ኣብ ክፍሊ ሕገ ናይ ዩኒቨርሲቲ ፕሪፑርያ ዝርከብ ማእከል ንሰብአዊ መሰላት፡ ምስ ግዳላት ኤርትራውያን ክኢላታት ናይ ሰብአዊ መሰላት ብምትሕብባር፡ ዘዳለዎ ሕትመትዮ። እቲ ማእከል፡ ነዚ ሰነድዮ ዘሕትሞ ዘሎ፡ ከም መርኣያ ሓደ ካብ ዕላማታቱ ጌሩ ስለ ዝርእዮዮ። ሓደ ካብ ቀንዲ ዕላማታት ናይቲ ማእከል፡ ብደረጃ ኣፍሪቃ ሰብአዊ መሰላትን ንዕኡ ዝምልከት ዝርጋሐ ጽሑፋትን ዝድንገሩሉ ኣገባባት ምትሕብብዮ። እቲ ማእከል፡ ኣብ ምምዕባል መበቆላዊ ኣፍሪቃዊ ቋንቋታትን ተጠቓምነቱ ኣብ ሰብአዊ መሰላትን ውን ተገዳስነት ኣለዎ።

እዚ ሞያዊ መዝገብ-ቃላት እዚ፡ ናይ መንግስቲ ኤርትራ ግህሰት ሰብአዊ መሰላት ኣብ ትሕቲ ጽዑቕ ምርመራ ናይ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣብ ዘለዉሉ ህምት ይዝርጋሕ ብምህላዉ እዞናውነቱ ኣዝዮ ኣገዳሲዮ። ቀንዲ ዕላምኡ፡ ፍሉጣት ኣምራት ናይ ሰብአዊ መሰላት ኣብ ቋንቋ ትግርኛ ውን ከም ዝልመዱ ምግባርዮ። ኣብ ርእሲዚ ውን፡ ሓደ ካብ መርኣያታት ናይቲ ማእከል ንሰብአዊ መሰላት ኣብ ኤርትራ ሰብአዊ መሰላት ንክኸበር ዘለዎ ጽኑዕ መብጽዓ እዮ። ነዚ ስራሕዚ ንምምሕያሽ ኣብ ዝግበር ቀጻሊ ጸዕርታት፡ እቲ ማእከል ምስ ካልኣት ኣብ ምምዕባል መበቆላዊ ኣፍሪቃዊ ቋንቋታትን ተጠቓምነቶም ኣብ ሰብአዊ መሰላትን ተገዳስነት ዘለዎም ኣካላት ብምትሕብባር፡ ደገፉ ክቕጽል ምዃኑ የረጋግጽ።

ብቲ ዝውቑር ኣረዳድኣ፡ ሞያዊ መዝገብ-ቃላት (glossary) ማለት፡ ንሓደ ዝተወሰነ ዓውዲ-ፍልጠት ዝምልከቱ ቃላት ወይ ኣምራት፡ ንቡር መስርዕ ፊደላት ብዝሓለወ ኣቀራርባ፡ ብተርታ ዝተርጎምሉን ዝግለጽሉን ሰነድዮ። ኣድላይነት ናይዚ ሰነድዮ ዝያዳ ጎሊሑ ዝተራእዮ፡ ኣብ መስርሕ ምትርጓም ናይቲ ክልተ ፈላጊ ጸብጻባት ናይ ፍልይቲ መርማሪት ንጉዳይ ሰብአዊ መሰላት ኣብ ኤርትራ እዮ። ነቲ መስርሕ ምትርጓም ብኣላይነት ዘወሃዶ ማእከል ንሰብአዊ መሰላት፡ ኣብ ምትርጓም ገለገለ ቃላት ርኡይ ጸገማት ከም ዝነበረ ብዘስተብሃለ፡ ብኡ ንብኡ እቲ ሞያዊ መዝገብ-ቃላት ምድላው ዝብል ሓሳብ ተቐፊቀለ። እዚ ሞያዊ መዝገብ-ቃላት እዚ፡ ንሰብአዊ መሰላት ብዝምልከት፡ ብዓይነቱ ናይ መጀመርያ ናይ ትግርኛ ሰነድዮ።

ናይ ሓጺር እዞን ሸቶ ናይዚ ሰነድዮ፡ ነቲ ብናይ ውድብ ሕቡራት ሃገራት መርማሪት ኮምሽን ንግህሰት ሰብአዊ መሰላት ኣብ ኤርትራ ዝካየድ ዘሎ መስርሕ ምጽራይ፡ ብገለ መዳያቱ ምድግጋፍ ዝብልዮ። ብፍላይ፡ ኣብዚ መስርሕዚ፡ ኣብ ምትርጓም ናይ ገለ ኣገደስቲ ሰነዳትን ኣምራትን (ካብ እንግሊዝ ናብ ትግርኛ)፡ ንዛሳተፉ ሰብ ሞያ ክሕዝግ ይኸእልዮ ዝብል ተስፋ ተነቢርሉ ኣሎ። ካብኡ ሓሊፉ ውን፡ ንሰብ ሞያ ሕገ፡ ንተመራመርትን ንተግባርትን፡ ብሓፈሻ ከኣ ንዝሰፍሐ ህዝባዊ መዓላ ጠቕሚ ክህልዎ ትጽቢት ይግበረሉ።

እዚ ሞያዊ መዝገብ-ቃላት እዚ ብውሱን ዓቕሚ ናይ ደረሰቱን ኣብ ሓጺር ግዜን ዝተዳለወዮ። ከምኡ-ብምዃኑ፡ ከምቲ ዝድለ ዝርዝራዊ ወይ ኩለ-መዳያዊ (comprehensive) ክኸውን ከም ዘይከእል ርዳእዮ። ኣብ መጻኢ ክግበር ንዝግብኡ፡ ኣብ ምህብታም (ትግርኛዊ) ቋንቋ ሰብአዊ መሰላት ንዝተኮረ ዝተጻፈ ስራሓት፡ ከም መንጠሪ ባይታ ከገልግል ተስፋ ተነቢርሉ ኣሎ። በዚ መለክዒዚ ክርኣ እንከሎ፡ ብብግዚኡ ብዝግበረሉ ቀጻሊ ምምሕያሽ እንዳሃብተመ ዝኸይድ፡ ኣብ ከይዲ ኸኣ ዝጸፍፍ ስራሕዮ ክበሃል ይከእል።

ኣብ መወዳእታ፡ ኣንባቢ ኣብ ግምት ክእትዎም ዝግባእ ገለገለ መዘኻኸሪ ነጥብታት ከምዚ ዝስዕብ ንጠቕስ።

እዚ ሞያዊ መዝገብ-ቃላትዚ ኣብ ሓፈሻዊ ኣምራት ኣተኩሩ ዝተዳለወ ሰነድ ምዃኑ ምግንዛብ የድሊ። ካብኡ ናብኡ ውን ብደረጃ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣብ ዝጸደቐ ናይ ሰብአዊ መሰላት ውዕላት ሰፊርም ኣብ ዝርከቡ ቃላትን ኣምራትን ዘተኮረ እዮ። ካብኡ ወጻኢ ኣብ ካልእ ስስርዕ ናይ ምክባር ሰብአዊ መሰላት (ንኣብነት ብዘባ ኣፍሪቃ ደረጃ) ንዘሎ ኣጠቓቕማ ኣብ ግምት ዘእተወ ኣይኮነን። እዚ ድሒሩ ተጠቒሱ ዘሎ ሸፈነ፡ ምስቲ ኣብ ቀጻሊ ክትግበር ትጽቢት ተነቢርሉ ዘሎ ወቕታዊ ምምሕያሽ ናይዚ ሰነድዮ ተተሓሒዞ ዝርኣ ዕማምዮ።

ኣቀማምጣ ቃላት ወይ ኣምራት፡ ብቲ ንቡር መስርዕ ናይ ፊደላት ትግርኛ (Chronology of Tigrinya Alphabets) ዝተሰርዕ እዮ። ንጸታ ብዝምልከት፡ ብቲ ልሙድ ናይ ቋንቋ ትግርኛ ኣገባብ ኣጸሓሕፋ፡ ብተባዕታዊ ኣተና ዝቐርብ ምዃኑ ርዳእ ኮይኑ፡ ትርጉም ናይቲ ዝግለጽ ዘሎ ኣምራት ግን ንክልቲኡ ጸታታት ብማዕረ ዘመልከት ምዃኑ ክፍለጥ ይግባእ።

ሓደ ኣምር፡ ካብ ሓደ ንሓደ ብዝኾነ ተመሳሳሊ ኣገላልጺ ወይ ትርጉም ክበርህ ምስ ዝደለ፡ ቀዳማይን ካልኣይን ትርጉም ብዝሕብር መገዲ ቁጽሪ 1ን ቁጽሪ 2ን ተባሂሉ ተገሊጹ ኣሎ።

ገለገለ ናይ ቋንቋ እንግሊዝ ቃላት፡ ብልክዕ ዝገጥሞም ናይ ትግርኛ መዘና ቃል ስለ ዘይተረኽበሎም፡ ከም ዘለዉም ብቲ ናይ ቋንቋ እንግሊዝ ኣቀራርባኦም ተጻሒፎም ኣለዉ። ንኣብነት ኣክሰሽን (accession) ወይ ጀኖሳይድ (genocide) ዝብል ቃላት ምጥቃስ ይከእል። እዞም ቃላት እዚኣቶም፡ ምስ ግዜን ኩነታትን ብዝምዕብል ኣገባባት ምምሃዝ ኣምር (terminology creation strategies)፡ ደፋእ ኢልካ ዝበቐዎም ናይ ትግርኛ ትርጉም ክሳብ ዝርከበሎም፡ ንግዚኡ በዚ ተሓቢሩ ዘሎ ኣቀራርባ ክግለጹ ግድን ይኸውን።

ካልኦት ኣምራት ውን፡ ካብቲ መበቆላዊ ትርጉምም ኣዝዩ ብዘይፍንተት ኣገላልጻ፡ ብንውሕ ዝበለ ሓረግ ንምትርጓምም ጻዕሪ ተኸይዱ ኣሎ። ንኣብነት፡ “ብኣበሳ ካልኦት ተፈዳዩ ምዃን” (guilt by association) ዝብል ኣምር ምጥቃስ ይከኣል።

ገለገለ ቃላት ወይ ሓሳባት፡ ኣብ ዓውዲ ሰብኣዊ መሰላት ልሙድ ዘይኮነ፡ ግን ከኣ ብመንጽር ተሞክሮ ምግሃስ ሰብኣዊ መሰላት ኣብ ኤርትራ ግን ዝውቱር ዝኾነ፡ ኣብዚ ሰነድዚ ድማ ክኣቱ ኣለዎ ተባሂሉ ዝተኣመነሉ ኣብነታት ኣሎ። ሓዲ ኣብነት “ሃገራዊ ኣገልግሎት” ዝብል ኣምር’ዩ።

እዚ ሞያዊ መዝገብ-ቃላት ሚኡቲ ኣምራት ዘሰፈረ ክኸውን እንከሎ፡ ኣብ መወዳእታ ድማ ብመልክዕ ጥብቆ፡ ዝርዝር ናይቶም ቀንዲ ኣህጉራውያን ውዕላት ዝበሃሉ ዓሰርተው ሸሞንተ ሰነዳትን ንትግባረኦም ዝቆጸጸሩ ኣካላት ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ኣስፊሩ ኣሎ።

ደረሰቲ
ሚያዝያ 2015

Preface

This glossary provides equivalent translation of some common human rights words and terminologies of the English language that are not widely used in Tigrinya. The publication is launched by the Centre for Human Rights (CHR) at the Faculty of Law, University of Pretoria, in collaboration with a group of Eritrean human rights lawyers. This is in line with one of the CHR’s main objectives, that is a wider dissemination of publications on human rights in Africa, including the advancement of a human rights literature in indigenous African languages.

The glossary, published as the Eritrean government is undergoing closer scrutiny by a United Nations (UN) — mandated Commission of Inquiry on Human Rights in Eritrea (COIE), represents a timely initiative. Its main objective is familiarisation of key human rights terms in the Tigrinya language. The publication is also seen as part of the CHR’s long-standing commitment to advance human rights in Eritrea. The CHR looks forward to supporting this project on the basis of periodic updates that may be made possible through cooperation with other stakeholders having at heart the advancement of a human rights literature in indigenous African languages.

In its most common understanding, a glossary is an alphabetical list of words or terms relating to a specific subject, with additional explanation on the meaning of the words. The importance of such a glossary in Tigrinya became more evident during the translation of the first two reports of the UN Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in Eritrea. As the lead actor in the translation of these documents, the CHR experienced some difficulties in getting equivalent Tigrinya terms during the translation process. Thus, the idea to prepare a Tigrinya glossary was born out of this process. The glossary is the first of its kind in Tigrinya, specifically dedicated to human rights terms.

The short-term objective of the glossary is supporting in some possible ways the on-going investigations of human rights violations by the COIE. In particular, the document seeks to support the activities of some experts that might be involved in the translation of some key documents and terms from English to Tigrinya. It is also intended for use by lawyers, scholars, practitioners, and the broader public.

The glossary is prepared with limited resources, including time, and as such, is not a comprehensive document. Nonetheless, it is intended as a stepping-stone for a more systematic work in the advancement of a human rights language in Tigrinya. In this sense, it is seen as a work in progress that can be continuously improved with periodic updates.

The reader is reminded to take into consideration the following important points when using the glossary.

The glossary is based on a broader context of human rights terms, as used in the general literature of UN human rights treaty bodies. As such, in its present context it does not make reference to other usage of human rights terms in the context of regional human rights protection systems, such as the African human rights system. The latter aspect will make part of a proposed follow-up work on the current version of the glossary.

Words and terminologies are arranged according to the chronology of Tigrinya alphabets. In relation to gender reference, the usual Tigrinya way of writing is followed. This means that the male sex is used throughout the document but the translation of the terminology or word applies equally to both sexes.

When a given terminology is referred to explain more than one meaning or usage, it is indicated accordingly using numerical sequence, as in 1st meaning and 2nd meaning.

In some instances, it was difficult to find exact Tigrinya equivalents to some English words. As a result, the corresponding translation in Tigrinya is reflected in the same way as it is written in English. Words such as “accession” or “genocide” can be mentioned as examples. This has to be the case until such time when equivalent terms can be coined through the use of appropriate terminology creation strategies.

Other words are translated in longer phrases, making sure that the original English meaning is retained. An example of such a translation is reflected in the phrase “guilt by association.”

The document also includes words and terminologies that are not widely used in standard human rights literature but are common in reference to human rights violations in Eritrea. An example of this kind is the term “national service.”

This glossary currently contains a total of one hundred entries, and a list of the eighteen core international human rights treaties and the relevant treaty bodies monitoring their implementation.

The Authors
April 2015

ሀ — ሐ

ሀብያስ ኮርፐስ (habeas corpus): ሓደ ሰብ ብሕጋዊ መስርሕ ምቕያዱን ዘይምቕያዱን ንምርጋገጽ ተባሂሉ፡ እቲ ሰብ ካብ ናይ ቀይዲ ቦታ (ቤት ማእሰርቲ) ናብ ቤት ፍርዲ ክቐርብ ዘገድድ ትእዛዝ ናይ ቤት ፍርዲ።

ሃገር (nation-state): ኣብ ሓደ ፍሉጥ ጂኦግራፊያዊ ክልል ብዝነበር ህዝቢ (ኣህዛብ) ዝቐውም፡ ልኡላውነቱን ናጽነቱን ዝሓለወ፡ ብናቱ መንግስቲ ዝመሓደር ፖለቲካዊ ስርዓት (እንኮላይ መሬት፣ ባሕር፣ ክል ኣየር፣

ተፈጥሮአዊ ሃብትን ካልእ ጸጋታትን ዘጠቓልል)። ሃገር ነባርን ቀጻልን ዘይተለዋዋጥን ባህሪ ዘለዎ ፖለቲካዊ ባእታ ክኸውን እንከሎ፡ ብመንጽሩ መንግስቲ ተቐያይሮን ግዚያውንዮ። ንኣብነት፡ ኣብ ሓዲ ዲሞክራሲያዊ ስርዓት፡ መንግስቲ ማለት፡ ንዝተወሰነ ናይ ግዜ ሰሌዳ ሃገር ክመርሕ ናብ ስልጣን ዝድይብ ፖለቲካዊ ሓይሊ ማለትዮ።

ሃገራዊ ተቐዋማት ወይ ትካላት ሰብአዊ መሰል (national human rights institutions or NHRIs)፡ ምክባር ሰብአዊ መሰላት ብቕኑዕ ኣገባብ ይፍጸም ምህላዉ ዝከታተሉ፡ ብመንግስታት ዝቐማ ሃገራዊ ፍንጻዎን ትካላት።

ሃገራዊ ኣግልግሎት (national service)፡ 1) ወተሃደራውን ዘይወትሃደራውን ግቡኣት ዘጠቓለለ፡ ንዝተወሰነ እዋን ብልዕሊ ዕድመ ወይ ልዕሊ 18 ዓመት ዝኾኑ ኣካላት ሕብረተሰብ ክፍጸም ዝግብኦ፡ ናጻ ኣገልግሎት ናይ ምህብ ግዴታ፤ 2) ኣብ ተሞክሮ ኤርትራ፡ ካብቲ ብኣዋጅ ሃገራዊ ኣገልግሎት ተደንጊጉ ዝተሓገገ ናይ 18 ኣዋርሕ ናይ ግዜ ገደብ ብምሕላፍ፡ ናብ ደረት-አልቦ ግዳድ ዕስክርና ተቐይሩ ንብዙሓት ዜጋታት ግዳይ ዝገበረ ዝንቡዕ ፖሊስ መንግስቲ።

ሄሊኮፕተር (helicopter)፡ 1) ኣብ ልዕሊ ኣባላት ሃገራዊ ኣግልግሎት ካብ ዝፍጸሙ ኣስካሕካሕቲ ዓይነታት ወተሃደራዊ መቐጻዕቲ ሓደ ኮይኑ፡ ኣእዳውን ኣእጋርን ንድሕሩ ብምእሳር፡ ተሓሳሪ ናይ ሄሊኮፕተር ቕርጺ ከም ዝህልዎ ዝገብር ኣስካሕካሕ ዓይነት ወተሃደራዊ መቐጻዕቲ። ኣልማዝን ኦቶን ዝብል እንኮላይ ርክ።

ልዕልና ሕጊ (rule of law)፡ 1) ብሕጊ ተማእዚዝካ ናይ ምክድ ፖለቲካዊ ባህሊ ወይ ልምዲ፤ 2) ዝኾነ ይኹን ሰብ (እንኮላይ ላዕሊዎት ሰብ ስልጣን መንግስቲ) ትሕቲ ሕጊ ደኣ እምበር ልዕሊ ሕጊ ከም ዘይኮኑ ዝምጉት ኣምር፤ 3) ፖለቲካዊ ስልጣን ዓመጽ መታን ከይወልድ ብሕጊ ተማእዚዙ ክኸይድ ከም ዘለዎ ዝምህር ኣምር።

ሓሳብን ርእይቶን ናይ ምግላጽ ሓርነት (freedom of expression and opinion) ብዝተፈላለዩ ኣገባባት፡ ከም ራድዮ፣ ጋዜጣን ካልኣት ናይ መራኽቢ ብዙሃን ኣገባባትን ሜላታትን ተጠቂምካ፡ ሓሳብካ ናይ ምግላጽ ሓርነት ወይ መሰል።

ሓራ ናይ ምዃን መሰል (the right to liberty)፡ ሰብ ብዘይ ግቡእ መስርሕ ፍርዲ ክቐየድ ከም ዘይብሉ ዝእዝዝ መሰል።

ሕልናዊ ተቓውሞ ወይ ነጻግታ (conscientious objection)፡ ብሰሪ ሃይማኖታዊ እምነት፡ ኣብ ዝኾነ ንውትህድርና ዝምልከት ንጥፈታት ናይ ዘይምስታፍ መትከል ወይ እምነት።

መ — ሰ

መርማሪ ኮምሽን (commission of inquiry)፡ ግህሰት ሰብአዊ መሰላት ንምምርማር ዝቐውም ናይ ክኢላታት ጉጅለ ኮይኑ፡ መብዛሕትኡ ግዜ ብውዳብ ሕቡራት ዝቐውም ኣካል።

መስርሕ ፍጻመ ገበን (perpetration)፡ ግህሰት መባእታዊ መሰል ወይ ተመሳሳሊ ከቢድ ዘይሕጋዊ ተግባራት ናይ ምፍጻም መስርሕ፤ ንኣብነት፡ ግህሰት ሰብአዊ መሰላት ዝፍጸሙ መስርሕ።

መትከል ሕጋውነት (principle of legality)፡ ኣብ ሓደ ሃገር ወይ ፖለቲካዊ ስርዓት ዝህሉ ሓፈሻዊ ኣካይዳ፣ ኣሰራርሓን ተግባራትን (ብፍላይ ናይ መንግስቲ)፡ ምስ እዉጅ ሕግታት ናይታ ሃገር ብዘይጸረር መገዲ ክኸይድ ከም ዝግብኦ ዝሕብር መትከል ፍትሒ።

መእተውን መውጽእን ዘሰእን ኩነታት (persecution)፡ ብሰሪ ሃይማኖታዊ ወይ ፖለቲካዊ ርእይቶ፡ ወይ ብሰሪ ካልእ ዓይነት መንግስቲ ዘይፈትዎ ዝንባላታት፡ መእተውን መውጽእን ከም እትሰእን ዝገብር ኩነታት። እቲ ክወርድ ዝኸእል ቢደል ወይ ኣድልዎ፡ መቐተልቲ፣ ማእሰርቲ፣ መግረፍቲ፣ ካብ ስራሕ ምስጻግ፣ ወዘተ ክኸውን ይኸእል።

መንግስቲ (government)፡ 1) ኣብ ሓደ ሃገር፡ ንህዝቢ ብፍትሒ፣ ብማዕርነትን ሓርነትን ከመሓድር ብዝብል ዋና ተልእኾ፡ ንዝተወሰነ እዋን ናብ ስልጣን ዝመጽእን ግዜኡ ምስ ኣብቀዕ ድማ ብሰላም ስልጣን ከረከብ ዝግብኦ፡ ብልምዲ ድማ ብፈጻሚ ኣካል ኣቢሉ ዝውከል ፖለቲካዊ ሓይሊ፤ 2) ኣብ ሞንጎ ፖለቲካውያን

ውድባት ወይ ሰልፍታት ብዝካየድ ዘይጎነጸዎ ውድድር (ቁርቁስ) ናይ ስልጣን ተዓዋቲ ኮይኑ ንዝተወሰነ ናይ ግዜ ሰሌዳ ሃገር ክመርሕ ናብ ስልጣን ዝድይብ ፖለቲካዊ ሓይሊ። ፖለቲካዊ ሰልፍን ሃገርን ዝብል ኣምራት እንኮላይ ርእ።

ማእሰርቲ (incarceration): ሙብዛሕትኡ ግዜ ብሕጋዊ መስርሕ ዝፍጸም ማእሰርቲ፡ ግን ከኣ ዘይሕጋዊ ማእሰርቲ ውን ዘጠቓልል።

ማዕርነት ኣብ ቅድሚ ሕጊ (principle of equality): ኣብ ቅድሚ ሕጊ፡ ኩላቶም ደቂ ሰባት ማዕረ ምዃኖምን ብሓደ ዓይነ ከኣ ክርኣዩ ከም ዘለዎምን ዝሕብር መትከል ፍትሒ።

ምምቕራሕ ስልጣን (separation of powers): ስልጣን መንግስቲ ብዓመጽ መታን ከይግበት፡ ኣብ ሓጋጊ፣ ፈራድን ፈጻምን ዝበሃሉ ሰለስተ ኣዕኑድ መንግስቲ (ኣካላት) ተመቂሉ፡ ፍትሒ፣ ማዕርነትን ሓርነትን ከም ዝረጋገጽ ዝገብር ፖለቲካዊ ፍልስፍና።

ምስ ሰብ ዘይትራኽቡሉ ኣገባብ ማእሰርቲ (incommunicado detention): ሰባት ምስ ቤተሰቦም፣ መቐርቦም፣ ፈተውቶም፣ መሳርሕቶም፣ ጠበቕኦም፣ ሓኪምምን ካልኣትን ከም ዘይራኽቡ ንርካ ዝፍጸም ኣገባብ ማእሰርቲ።

ምኽንኻብ ደቅንስትዮ (female genital mutilation): ኣብ ብልዕቲ ደቅንስትዮ ዝርከብ ገለገለ ክፋላት ናይ ርሕሚ (ብሕልፊ ጉድብን ከናፍር ርሕምን) ብምቕራጽ፣ ብምሕግሓግን ብምስፋይን ዝፍጸም፡ ኣብ ጥዕና ደቅንስትዮ ከቢድ ጉድኣትን ሃስያን ዘኸትል ልምዳዊ ኣገባብ ምኽንኻብ።

ምጽናት ዓሌት (ethnic cleansing): ንሓደ ዝተወሰነ ዓሌት፡ ኮነ ኢልካ ንምጽናቱ ተባሂሉ ዝፍጸም በደል (ካብ ሓደ ቦታ ኣስገዲድካ ብምስጓግ፣ ብቕትለትን ካልእ ኣገባባትን)። ምስ ጀኖሳይድ ተመሳሳሊ ትርጉም ዘለዎ ኮይኑ ግን ካብኡ ጽብብ ዝበለ።

ራቲፊኬሽን (ratification) ሓንቲ ሃገር፡ ንሓደ ኣህጉራዊ ወይ ዞባዊ ውዕል፡ ብወግዒ እትቐበለሉ ወይ እትፍርመሉ መስርሕ ኮይኑ፡ ነቲ ውዕል ካብ ምጅማሩ ኣትሒዞ ከም ዝነበረቶ፡ ከም እተሰማማዕትሉን ከም ዝኸተመትሉን ዘመልከት ኣምር (ተሳታፍነት ኣብ መስርሕ ምንዳፍ እንኮላይ ክእምት ይኸእል)። ንምምጽጻር ክጥዕም መታን፡ accession ዝብል ኣምር እንኮላይ ርእ።

ርኽክብ (communication): ምስ ጥርዓን (complaint) ወይ ክሲ ተመሳሳሊ ትርጉም ዘለዎ ኣምር ኮይኑ፡ ወጽኣኻ ክፍለጠልካን ፍትሒ ድማ ክትረክብን ብምጥላብ፡ ናብ ዝምልከቶ ኣካል እተቐርቦ ናይ ጽሑፍ መመልከቲ (ብዝያዳ ኣብ ናይ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ናይ ሰብኣዊ መሰላት ትካላት ዝዘውተር ኣምር)።

ሰብ መዚ ፍሉይ ኣገባባት ቁጽጽር (special mandate holders): ሙብዛሕትኡ ግዜ ብናይ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ቤት ምኽሪ ሰብኣዊ መሰላት (ኣብ ጀኔቫ) ዝምዘዙ፡ ኣብ ዝተወሰነ ዓውዲ ግህሰት ሰብኣዊ መሰላት ኣተኮሮም ምጽራይ ዝገብሩ ክኢላታት ወይ ናይ ክኢላታት ጉጅለ። ንኣብነት፡ ንጉዳይ እሱራትን ኣተሓሕዝኦምን ብዝምልከት ዝቆጸጸር ክኢላ።

ሰብኣዊ መሰላት (human rights): ሰባት፡ ዜግነቶም፣ ዘርኣም፣ ዓሌታዊ መበቆሎም፣ ብሄሮም፣ ሃይማኖቶም፣ ቋንቋኦም፣ ጾትኦም፣ ጾታዊ ዝንባሌኦም፣ ኣካላዊ ኩነታቶም ... ወዘተ ብዘየገድስ ሰባት ብምዃኖም ጥራይ፡ ዝብጽሕዎም መሰረታውያን መሰላት። ሰብኣዊ መሰላት ተፈጻምነት ዝህልዎም፡ ኣብ ከም ኣህጉራውን ዞባውን ውዕላት ወይ ድማ ሃገራዊ ቅዋምን ሕጋታትን ምስ ዝድብተሩኡ እንተኾነ፡ ኣህጉራዊ ልምዳዊ ሕጊ (customary international law) ብዝመቐትኦ ተቐባልነት ጥራይ ውን ተፈጻምነት ክህልዎም ይኸእል።

ሲቪካውያን (በርጌሳውያን) ማሕበራት (civil society organisations): ካብ ቁጽጽር መንግስቲ ናጻ ዝኾና፡ ካብ ፖለቲካውያን ውድባት ወይ ሰልፍታት ድማ እተፈልያን፡ ሞያውን ዘይሞያውን ዝንባሌታት ዘጠቓልላ፡ ናጻ ምትእኽኻባትን ማሕበራትን፤ 2) ሓደሓደ ግዜ “ሳልሳይ ኣካል” ሕብረተሰብ ተባሂሉ ዝጽዋዕ ኣካላት።

ስደተኛ (refugee): ብሰንኪ ኩናት፣ ዝተፈላለየ ዓይነት ኣድልዎ፣ ወይ ባህርያዊ ሓደጋ ሃገሩ ክገድፍ ዝተገደደን፡ ሙብዛሕትኡ ግዜ ድማ ብኻልእ ሃገር ዐቕባ ዝተውሃቦን ሰብ። ኣብቲ ዝተሰደዶ ሃገር፡ ወግዓዊ ተፈላጥነት ናይ ዐቕባ ክሳብ ዝወሃቦ ሓታቲ ዐቕባ (asylum seeker) ይበሃል።

ስድራ ቤት ናይ ምምስራት መሰል (the right to establish a family): ተመርጲኻ ሓዳር ናይ ምግባርን ስድራ ናይ ምምስራትን መሰል።

ሸ — በ

ሸቶታት ሚሊንዩም (Millennium Development Goals or MDGs): ብውዱብ ሕቡራት ሃገራት ኣብ 2000 ዝጸደቑ፡ ካብ 2000 ክሳብ 2015 ኣብ ዝነበረ ናይ 15 ዓመታት ናይ ግዜ ሰሌዳ፡ ብኹለን ሃገራት ዓለም ክጭበጡ ኔርዎም ተባሂሉ ዝተኣመነሎም ሸሞንተ ናይ ምዕባላ ሸቶታት።

ቀንዲ ኣህጉራዊ ውዕላት ንሰብኣዊ መሰላት (core international human rights treaties): ብውድብ ሕቡራት እቶም ቀንዲ ኣህጉራዊ ውዕላት ንሰብኣዊ መሰላት ተባሂሉ ዝእመነሎም ሰነዳት (ኣብ መወዳእታ ክፋል ናይዚ ሰነድ ዝተዘርዘሮም ኣለዉ)።

ቀንዲ ኣህጉራዊ ገበናት (core international crimes): ብቲ ንኣህጉራዊ ቤት ፍርዲ ገበን ዘቕመ ውዕል፡ ከም ቀንዲ ኣህጉራዊ ገበናት ተባሂሎም ዝተጠቐሱ ገበናት ኮይኖም፡ ንጀኖሳይድ፣ ገበናት ኣንጻር ሰብኣዊነት፣ ገበናት ኩናትን ጎበጣን ዘጠቓለሉ እዮም።

ቀይዲ ቅድሚ ፍርዲ (pre-trial detention): ጥርጡር ወይ ክሱስ ናብ ቤት ፍርዲ ቅድሚ ምቕራብ ኣብ ቀይዲ ክጸንኡ ዝግደደሉ ኩነታት (ንኣብነት ዋሕስ ስለ ዝሰኣነ፡ ወይ ድማ ኣብ ፍርዳዊ መስርሕ ብሰንኪ ዘጋጥም ዘይምኽኑይ ምድንጓይ)።

ቃል እምነት-ክሕደት (plea): ሓደ ብገበን ዝተኸሰሰ ሰብ ኣብ ቤት ፍርዲ ቀሪቡ፡ ንዝቐረበሉ ክሲ ይኣምነሉ ወይ ኣይኣምነሉን ብምባል ቃሉ ዝህበሉ መስርሕ።

ቅዋም (constitution): 1) ኣብ ሓደ ሃገር ናይ ዝህሉ ሕግታት ኩሉ መሰረታዊ ምንጭን መበገስን ዝኾነ ሕጊ፣ 2) መሰረታዊ መሰል ዜጋታት ዝሕለወሉ፡ ስልጣን መንግስቲ ድማ ደረት ከም ዝህልዎ ዝግበረሉ ኣገዳሲ ሃገራዊ ሰነድ።

ቤት ምክሪ ሰብኣዊ መሰላት (Human Rights Council or HRC): ኣብ ጀኔቫ ዝመደበሩ፡ ናይ ውዱብ ሕቡራት ሃገራት ባይቶ ወይ ቤት ምክሪ ሰብኣዊ መሰላት።

ብሂወት ናይ ምንባር መሰል (right to life): ናይ ዝኾነ ሰብ ሂወት፡ ብዘይ ግቡእ መስርሕ ፍርዲ ክትሓልፍ ከም ዘይብላ ዝድንግግ መሰረታዊ መሰል።

ብኣባላ ካልኣት ተፈዳዪ ምዃን (guilt by association): 1) ቡዳሊ ካልእ ተፈዳዪ ካልእ ዝፍጠረሉ ኩነታት፣ 2) ካልኣት ሰባት፡ ብፍላይ መቐርብ ወይ ኣባላት ስድራ-ቤት፡ ብዝፈጸምዎ ኣባላ ንዓኻ ተሓታቲ ዝገብር ዘይፍትሓዊ መስርሕ። ንኣብነት፡ ወለዲ ኣምሳያ ናይ ዝሃደመ ኣባል ሃገራዊ ኣግልግሎት ውላዶም 50 000 ናቕፋ ክኸፍሉ፡ እንተዘይከፈሎም ድማ ክቕየዱ ዘገድድ ዘይፍትሓዊ መስርሕ።

ብማሕበር ናይ ምጥርናፍ ሓርነት (freedom of association): ንዝተፈላለዩ ዕላማታት (ፖለቲካዊ፣ ሃይማኖታዊ፣ ወዘተ)፡ ብዘይምትእታው መንግስቲ ብማሕበር ናይ ምውዳብ ወይ ማሕበር ናይ ምቕም ሓርነት።

ብሰላም ናይ ምእካብ ሓርነት (freedom of peaceful assembly): ንዝተፈላለዩ ዕላማታት (ፖለቲካዊ፣ ሃይማኖታዊ፣ ወዘተ)፡ ብዘይምትእታው መንግስቲ ናይ ምእካብ ሓርነት።

ተ — ነ

ተኸሰካ ቅተል (shoot-to-kill): ካብ ኤርትራ ብብዝሒ ይወጹ ንዘለው መንእሰያት መግትኢ ተባሂሉ ብኣባላት ምክትታል ሓለዎ ደባት ዝግበር ተኸሰካ ናይ ምቕታል ፖሊስን ግብርን።

ናይ ምንቅስቓስ ሓርነት (freedom of movement): ናብ ዝደለኻዮ ቦታ፡ ኣብ ውሽጢ ሃገርን ካብ ሃገር ወጻእን፡ ናይ ምንቅስቓስ (እንኮላይ ናይ ምጋሽ) ሓርነት።

ናይ ዋሕስ መሰል (right to bail): ምስ ተአሰርካ፡ ከም ኩነታት ናይቲ ገበን ንግዚኡ ብዋሕስ ናይ ምልቃቕ መሰል። ዋሕስ ዝብል (bail) እንኮላይ ርክ።

ናይ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ቤት ጽሕፈት ላዕለዊ ኮምሽነር ንሰብአዊ መሰላት (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR): ንጉዳይ ሰብአዊ መሰላት ብዝምልከት፡ ኣብ ናይ 1948 ኣድማሳዊ ኣዋጅ ሰብአዊ መሰላት ተሞርኪሉ፡ ንጉዳይ ሰብአዊ መሰላት ኣብ ዓለም ብቐረባ ዝከታተል ላዕለዊ ተጻዋኒ ናይ ውድብ ሕቡራት ሃገራት።

ናይ ይግባይ መሰል (right to appeal): ሓደ ቤት ፍርዲ ዝህበ ናይ ገበነኛነት ፍርዲ፣ ናይ ገበናዊ መቐጻዕቲ ውሳኔ ወይ ካልእ ዓይነት መደምደምታ ዕግቦት ምስ ዘይርከቦ፡ ናብ ልዕሊኡ ናብ ዝርከብ ቤት ፍርዲ ቀሪብካ “እዝግሄር የርእኹም፡ ርድኡኒ!” እትበለሉ ናይ ጥርግን መሰል።

ናይ ጥርግን ተቐባልነት (admissibility): ንግህሰት ሰብአዊ መሰል ዝምልከት ጥርግን ኣብ ዝቐርበሉ ግዜ፡ ከማላእ ዝግብኡ ረጃቢታት ከም ዝተማልኡ ዝማጸረየሉ መስርሕ፣ ንኣብነት፡ እቲ ኣመልካቲ ነቲ ዝቐርብ ዘሎ ጥርግን ናይ ምቕራብ መሰል ከም ዘለዎን ዘይብሉን ዝረጋገጸሉ መስርሕ።

ናይ ጥብቕና መሰል (right to counsel): ሓደ ክሱስ ወይ ብገበን ዝተጠርጠረ ሰብ፡ ካብቲ ክሲ ተመስሪቱካ ኣሎ ተባሂሉ ዝተሓበረሉ ግዜ ክሳብ መወዳእታ ጠበቓ ቆጻሩ ነብሱ ክከላኸል ዝፈቐድ መባእታዊ መሰል።

ናይ ፍትሒ ዕድል (access to justice): 1) ኣብ ፍታው ካልኣት ዘይምርኮስ ፍትሒ ናይ ምርካብ ዕድል ወይ ኣራኽቦ፣ 2) ብኣድልዎን ዓመጽን ፍትሒ ክንፈገካ ከም ዘይብሉ ዝእምት ኣምር።

አ — 0

ኣህጉራዊ ልምዳዊ ሕጊ (customary international law): ኣብ ጽሑፍ ዘይሰፈረ ግን ከኣ ብናይ ነዊሕ ዓመታት ዘየሻሙን ውህሉልን ልምዲ ናይ ሃገራት ዓለም፡ ከም ቀያዲ ዝተወሰደ ሕጊ ኮይኑ፡ ሓደ ካብ ቀንዲ ምጭታት ኣህጉራዊ ሕጊ።

ኣህጉራዊ መለክዕታት (international standards): ብደረጃ ማሕበረሰብ ዓለም፡ ከም ቅቡላት ዝተወሰዱ መምዘንታትን መልክዕታትን። ንኣብነት፡ ንዝኾነ ሰብ ብዘይ ፍርዳዊ መስርሕ ምእሳር ክልኩል ምጂኑ ዘመልከት መትከል።

ኣህጉራዊ ቤት ፍርዲ ገበን (International Criminal Court or ICC): ኣብ ዘ ሂግ (ሆላንድ) ዝመደበሩ፡ ኣብ 1998 ብሃገራት ዓለም ዝተመሰረተ፡ ነቶም ዝኸፍኡ ዝበሃሉ ናይ ዓለም ገበናት፡ ብፍላይ ጀኖሳይድ፣ ገበናት ኣንጻር ሰብኣውነትን ገበናት ኩናትን ንምፍራድ ተበሂሉ ዝቐመ ቤት ፍርዲ።

ኣልማዝ (almaz or diamond): ኣብ ልዕሊ ኣባላት ሃገራዊ ኣግልግሎት ካብ ዝፍጸሙ ኣስካሕካሕቲ ዓይነታት ወተሃደራዊ መቐጻዕቲ ሓደ። ኦቶን ሂሊኮፕተርን ዝብል እንኮላይ ረክ።

ኣክሰሽን (accession): ሓንቲ ሃገር፡ ንሓደ ኣህጉራዊ ወይ ዞባዊ ውዕል፡ ብወግዒ እትቐበለሉ ወይ እትፍርመሉ መስርሕ ኮይኑ፡ ነቲ ውዕል ድሒራ ከም እተጸንበረቶ ወይ ከም ዝኸተመቶ ዘመልከት ኣምር። ኤርትራ፡ ድሒራ ናጽነታ ዝረኸበት ሃገር ከም ምጂና መጠን፡ ንመብዛሕቱ ኣህጉራውን ዞባውን ውዕላት በዚ ኣገባብ እዚ እያ ከቲማቶ። መብዛሕትኡ ውዕላት ክንደፍ እንክሎ፡ ነቲ መስርሕ ምንዳፍ ኣይተሳተፈቶን። ንምምጽጻር ክጥዕም መታን፡ ኣድፕሽንን (adoption) ራቲፊኬሽንን (ratification) ዝብል ኣምራት እንኮላይ ርክ።

ኣድልዎ (discrimination): ንሰባት፡ ብሰንኪ ፖለቲካዊ ርእይቶኣም፡ ወይ ድማ ብሰንኪ ሃይማኖታዊ፣ ብሄራዊ፣ መብቆላዊ፣ ደርባውን ካልእ ዘይምኽኑይ መምዘንታት መሚኻ ዝግበር ዘይምዕሩይ ኣተሓሕዞ ወይ ኣተኣላልዮ።

ኣድማሳዊ ኣዋጅ ሰብአዊ መሰላት (Universal Declaration of Human Rights or UDHR): ኣብ 1948 ብውድብ ሕቡራት ሃገራት ዝጸደቐ፡ ንሰብአዊ መሰላት ዝምልከት ናይ መጀመርታ ኣህጉራዊ ሰነድ።

አድማሳዊ ወቅታዊ ገምጋም (Universal Periodic Review or UPR): ሃገራት፡ ኣብ ነፍሲ ወከፍ ኣርባዕተ ዓመት፡ ናብ ናይ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ቤት ምክሪ ሰብኣዊ መሰላት (ኣብ ጅኔቫ) ዘቐርቡሉ፡ ንኹሉ ጽላታት ሰብኣዊ መሰላት ዝምልከት ጸብጻብ ስራሕን ቦቲ ቤት ምክሪ ዝግበረሉን ሓፈሻዊ ገምጋምን።

አድገሽን (adoption): 1) ምርጫም፡ 2) ሓንቲ ሃገር፡ ብኣህጉራዊ ወይ ዘባዊ ውዕላት ንምቕያድ እተርእዮ ፈላጊ ቅርብነት፡ ከምኡ ውን ንዕኡ ብዝርእኦ እትወስዶ ዲፕሎማሲያዊ፡ ፖለቲካውን ግብራውን ስጉምታት ዝምልከት ኣምር ኮይኑ፡ ኣብ መወዳእታ ድማ ብaccession ወይ ብratification ዝዛዘም መስርሕ።

አገባብ ኣቀራርባ ጥርግን (communications procedure): ናብተን ቀንዲ ናይ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ሰማዕቲ ጥርግን ዝኾነ ትካላት (ገለ ካብኣተን ኣብ መወዳእታ ናይ'ዚ ሰነድ'ዚ ተዘርዚረን ዘለዎ)፡ ጥርግን ዝቐርቡሉ ኣገባብ።

ኦቶ (otto or eight): 1) ኣብ ልዕሊ ኣባላት ሃገራዊ ኣግልግሎት ካብ ዝፍጸሙ ኣስካሕካሕቲ ዓይነታት ወተሃደራዊ መቐጻዕቲ ሓደ ኮይኑ፡ ካብቲ ቁጽሪ ሸሞንተ ዝትርጉሙ ናይ ጥልያን ቃል ዝተወርሰ ኣምር፤ 2) ኣእዳውን ኣእጋርን ንድሕሪት ብምእሳር፡ ተኣሳሪ ናይ ቁጽሪ ሸሞንት ቅርጺ ከም ዝህልዎ ዝገብር ኣስካሕካሒ ዓይነት ወተሃደራዊ መቐጻዕቲ። ሂሊተፕተርን ኣልማዝን ዝብል እንኮላይ ረኡ።

ከቢድ ሰቅያት (torture): ኮነ ኢልካን ብኣፍልጦ (ባርኾት) ሰብ መዚ መንግስትን ኣብ ልዕሊ ሰባት ዝፍጸም ከቢድ ኣካላውን ኣእምሮኣውን ሰቅያት ኮይኑ፡ ሰባት ፈጻምከመዎ ንዝተባህልሉ ባይል ንክእመኑ ወይ ከኣ ንክቐጽዑ ተባሂሉ ዝፍጸም ግፍዓዊ ተግባር።

ካሕሳ (remedy): 1) መሰልካ እተረጋግጸሉ፡ ግህሰት ከይፍጸም እትከላኸለሉ፤ ወይ ውን ንዝተፈጸመካ ግህሰት ካሕሳ ወይ ካልእ ዓይነት ፍትሒ ንክፍረደልካ ዘክእለካ መስርሕ 2) ብሕጋዊ መስርሕ ፍርዲ ዝወሃብ ፍትሒ። ደበስ (reparation) ዝብል እንኮላይ ረኡ።

ክለ-ስልጣን (jurisdiction): ሓደ ቤት ፍርዲ፡ ንሓደ ነገር ክርኢን ዘይክርእን ሕጋዊ ብቐዓት ወይ ስልጣን ከም ዘለዎ ዘመልከት ኣምር።

ክሱስ (accused): ሓደ ብገበን ተኸሲሱ ኣብ ቤት ፍርዲ ዝቐረበ ሰብ፡ ግን ከኣ ንጽህንኡን ገበነኛነቱን ገና ዘይተረጋገጸ።

ክሲ (petition): ጥርግን (complaint) ወይ ርኽኽብ (communication) ዝብል ርኡ።

ወፍሪ ልምዓት ዋርሳይ-ይክኣሎ (Warsay Yikealo Development Campaign): ብሸም መደብ ሃገራዊ ልምዓት፡ ኣብ ከባቢ 2002 ተኣዊጁ፡ ነቲ 18 ኣዋርሕ ዝብል ዝነበረ ገደብ ሃገራዊ ኣግልግሎት ብወግዒ ደረት ዘይብሉ ከም ዝኾነውን ዝገበረ፡ ኣከራኻሪ ፖሊሲ ናይ መንግሥት ኤርትራ።

ዋሕስ (bail): 1) ውሕስነት፤ 2) ናብ ፍርዲ ቀሪብካ ውሳኔ ክሳብ ዝወሃበካ፡ ካብ ማእሰርቲ ንግዚኡ ናጻ ንክትልቀኽ እተትሕዞ ውሕስነት። right to bail ዝብል እንኮላይ ርኡ።

ውሑዳን (minority): ብቐጽሪ ውሕድ ዝበሉ ንኡሳን ኣካላት ናይ ሓደ ሕብረተሰብ፤ ንኡብነት፡ ውሑድ ዝቐጽሩ ብሄር፤ ወይ ውሑድ ዝቐጽሮም ተኸተልቲ ናይ ሓደ ሃይማኖት።

ውዕል (convention or treaty): ኣህጉራዊ ወይ ዘባዊ ውዕል (መብዛሕትኡ ግዜ ንሰብኣዊ መሰላት ዝምልከት)። ንኡብነት፡ ንምክባር መሰል ደቂ ኣንስትዮ ወይ ህጻናት ዝልምልከት ኣህጉራዊ ውዕል።

ውዕል ሮማ (Rome Statute): ንኣህጉራዊ ቤት ፍርዲ ገበን ንምቕም ተባሂሉ ኣብ 1998 ኣብ ሮማ፡ ኢጣልያ ዝጸደቐ ኣህጉራዊ ውዕል። ምሉእ ሸሙ ውዕል ሮማ ንኣህጉራዊ ቤት ፍርዲ ገበን (Rome Statute of the International Criminal Court) ይበሃል።

ዓሎቕ (abuse): ብሓፈሻዊ ኣገላልጻ ንኹሉ ዓይነት ዓመጽ ዝምልከት ኮይኑ፡ ብፍላይ ግን ንሓደ ትካል፤ መስርሕ ወይ ወግዓዊ መዝነት (ስልጣን)፡ ንጸቢብ ረብሓ ከተውዕሎ ኢልካ ዝግበር ዘይፍትሓዊ ኣካይዳ።

ዕስከርና ትሕቲ ዕድመ (underage military conscription): ዕድመአም ንዓቕሚ ኣዳም (18 ዓመት) ዘይበጽሑ ህጻናት፡ ብስም ሃገራዊ ኣግልግሎት ወይ ካልእ ምኽንያት ኣብ ወተሃደራዊ መሳርዕ ተገዲዶም ዝዕስከሩ መስርሕ።

ዘ — ጀ

ዘቤታዊ ጎነጽ (domestic violence): ኣብ ሓደ ገዛ ኣብ ዝኸበሩ ሰባት፡ እቲ ሓደ ኣብ ልዕሊ'ቲ ካልእ ዝፍጽሞ ዓመጽ ወይ ጎነጽ (መብዛሕትኡ ግዜ ኣብ ሞንጎ ሰብኣይን ሰበይትን ዝፍጸም ጎነጽ)።

ዘይሕጋዊ ቀይዲ (arbitrary detention): ብዘይ ግቡእ ሕጋዊ መስርሕ ዝፍጸም ማእሰርቲ ወይ ቀይዲ።

ዘይምኽኑይነት ምልሰት ሕጊ (non-retroactivity of the law): ብፍላይ ኣብ ገበናዊ ሕጊ፡ ካብቲ ሕጊ ብኣዋጅ ዝጸደቐሉ ግዜ ንድሕሪት ተመሊስካ፡ ንሓደ ገበን ዘይነበረ ተግባር ገበን ክትብሎ ምፍታን ወይ ድማ ኣቐዲሙ ተደንጊግሎ ካብ ዝነበረ ዝተረረ መቐጻዕቲ ከም ዝረከብ ክትገብር ምህቃን ክልኩል ምጃኑ ዝእዝዝ መትከል ፍትሒ። መብዛሕትኡ ግዜ ምስቲ “ድሕሪ ፍጻመ ሓደ ተግባር” (ex post facto) ዝብል ናይ ላቲን ሓረግ ተተሓተ ይግለጽ።

ዘይሰብኣውን ኣዋራድን ኣተሓዝዞ (inhumane and degrading treatment): ብፍላይ ኣብ ቤት ማእሰርቲ፡ ንሰባት ብኣረጫናዊን ግፍዓውን ኣተሓዝዞ ምሓዝ።

ዘይርጉጽ ሓበሬታ (allegation): ምፍጻሙን ዘይምፍጻሙን ብናጻ ምንጭታት (ወይ ብፍርዳዊ ኣካል) ዘይተረጋገ ወረ፤ ክሲ፤ ወዘተ።

ደረት-ኣልቦ ግዳድ ዕስከርና (indefinite and compulsory military conscription): ብስም ሃገራዊ ኣግልግሎት ጀሚሩ፡ ንዘይተወሰነ ዝተናውሐን እዋን ብዘይ ወግዓዊ ደሞዝን ዓሰብን ዝቕጽል ግዳድ ወተሃደራዊ ዕስከርና።

ደበስ (reparation): ሰብኣዊ መሰሉ ንዝተጋህሰ ሰብ ዝወሃብ መሕወዩ። ካሕሳ (remedy) ዝብል እንኮላይር ኣ።

ድርብ ወጽዓ (double jeopardy): 1) ብሓደ ገበን ክልተ ግዜ ምስ እትፍረድ ወይ ምስ እትኸሰስ ዝወርድ ወጽዓ፤ 2) ሰባት ብኸምዚ ዓይነት መስርሕ-ወጽዓ ከይብደሉ ዝኸልከል ናይ ፍትሒ መትከል ወይ ናይ ሕጊ ኣምር።

ጀኖሳይድ (genocide): ኣብ ዜግነት፣ ብሄር፣ ዓሌት፣ ሃይማኖት፣ ተሞርኪስካ ብደይመደይ ዝግበር ምጽናት ወይ ምጽጻይ ናይ ሓደ ዝዓይነቱ ህዝቢ። (ምስ ምጽናት ዓሌት ተቐራራቢ ትርጉም ዘለዎ ኮይኑ ግን ካብኡ ግፍሕ ዝበለ)።

ገ — ፐ

ገበነኛ (guilty or convicted or convict): ብናጻናን ዘይሻራውን መስርሕ ፍርዲ ገበነኛነቱ ዝተረጋገጸ ሰብ።

ገበናት ኣንጻር ሰብኣውነት (crimes against humanity): 1) ብዝተወደበ ኣገባብን (ብፖሊሲ ደረጃን) ብኣዝዩ ብዙሕ ቁጽርን ኣብ ልዕሊ ሲቪላዊ ህዝቢ ዝግበር ጭፍጨፋ ኮይኑ፡ ካብቲ ብዓለም ኣትሪሩ ዝተኾነ ገበናት ሓደ፤ 2) ከም ቅትለት፣ ማእሰርቲ፣ ጾታዊ ዓመጽ፣ ግዳድ ሽርቦትን ካልኣት ኣስቆቕቲ ገበናትን (ብብዝሒ ዝፍጸምሉ) ኩነታት፤ 3) ብገለ መዳያቱ ምስ ጀኖሳይድ (genocide) ተመሳሳልነት ዘለዎ ኣምር።

ገበናት ኩናት (war crimes): 1) ሓደ ካብቶም ኣህጉራዊ ቤት ፍርዲ ገበን ብዝቐመሉ ውዕል ከም ሕመረት ኣህጉራዊ ገበናት ተባሂሉ ተጠቐሱ ዘሎ ገበን፤ 2) ኣብ ግዜ ውግእ (ወተሃደራዊ ረጽማ) ክጠሓሱ ዘይብሎም ሕግታት ዓለም ብምጥሓስ ዝፍጸም ገበን። ንኣብነት፡ ቅትለት ምኹራት ውግእ።

ገበናዊ መቐጻዕቲ (sentence): ሓደ ሰብ ገበነኛ ተባሂሉ ብቤት ፍርዲ ምስ ተረጋገጸ ዝወሃቦ ንመቐጻዕቲ ዝምልከት ውሳኔ (ንኣብነት ማእሰርቲ ወይ ናይ ገንዘብ መቐጻዕቲ)።

ገበናዊ ክስ (criminal charge): ብናጻናን ዘይሻራውን መስርሕ ፍርዲ ተማጻርዮ ናይ መወዳእታ ውሳኔ ከወሃበሉ ዝግባእ: ኣብ ልዕሊ ዝኾነ ሰብ ዝቐርብ ወግዓዊ ክስ።

ግህሰት (violation): መባእታዊ መሰል (ንኣብነት ኣሳብካ ብናጻ ናይ ምግላጽ ሓርነት) ዝብደደለሉ ዓመጽ።

ግዳድ ሸቕሊ (forced labour): ካብ ባርነት ፈሊኻ ክርእ ዘይክኣል: ዘይፍትሓውን ዓመጻኛን ኣስገዳድ ናይ ሸቕሊ።

ግዳድ ሸርብት (enforced disappearance): 1) ሙብዛሕትኡ ግዜ: ብኣባላት ጸጥታ ናይ ሓደ መንግስቲ ዝፍጸም: ሃለዎት ናይ ምሽራብ ወይ ናይ ምስዋር ገበን፤ 2) ሰብ ድምጽማጹ ከም ዝጠፍእ ዝገብር ዘይሕጋዊ መስርሕ ወይ ድብላዊ ምስዋር።

ግዳይ (victim): ግህሰት ሰብኣዊ መሰል ዝወረዶ ሰብ።

ግፋ (random roundups or giffa): ብስም ሃገራዊ ኣግልግሎት ዝግበር: ብፖሊስ፣ ብወተሃደራትን ብኣባላት ጸጥታን ዝካየድ ቀጻሊ ናይ ምግፋፍ መስርሕ ኮይኑ: ሰባት ካብ ጎደናታት፣ ካብ ስራሕ፣ ካብ መንበሪ ገዝኣም፣ ወዘተ ተተሞዝሒቑም ዝውሰዱሉ ዘይፍትሓዊ ናይ ግዳድ ዕስክርና: ሓደሓደ ግዜ ውን ናይ ዓፈናን ጭውያን መስርሕ።

ግፍዓዊ ምርሻን (extrajudicial killing): ብዘይ ሕጋዊ መስርሕ ዝፍጸም ቅትለት ወይ ምርሻን።

ጎበጣ (aggression): ሓደ ካብቶም ኣህጉራዊ ቤት ፍርዲ ገበን ብዝቐመሉ ውዕል መሰረት ከም ሕመረት ኣህጉራዊ ገበናት ተባሂሉ ተጠቐሱ ዘሎ ገበን ዘሎ ኮይኑ: ንልኡላውነት ናይ ካልእ ሃገር ብምድፋር (ብምውራር) ዝፍጸም ገበን።

ጠላብ (claim): ተባዳሊ: ብባዳሊ ንዝወረዶ ሃስያ ወይ ግህሰት ሰብኣዊ መሰል ብዝምልከት: ፍትሒ ክፍረደሉ ከም ዝግባእ ዝሕብረሉ ክፋል ናይ ክሲ፣ 2) ቀንዲ ክፋል ናይ ጥርዓን ውን ክበሃል ይክኣል።

ጠራዒ (complainant): ጥርዓን ዘቐርብ ሰብ።

ጥርዓን (complaint): ንዝወረደካ በደል: ኣብ ዝምልከቶ ኣካል ቀሪብካ: ብቻል ወይ ብጽሑፍ እተቐርበ ክሲ: እቲ ክሲ ዝስምዕ ኣካል: ናይ ሓደ ሃገር ናይ ፍትሒ ትካል፣ ናይ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ወይ ናይ ካልኣት ተመሳሰልቲ ትካላት ኣካል ክኸውን ይኽእል። ክሲ ወይ ርኽክብ ዝብል እንኮላይ ርእ።

ጥርጡር (suspect): ሓደ ሰብ ብፖሊስ ገበናዊ ክስ ምስ ቀረበሉ: ናብ ቤት ፍርዲ ክሳብ ዝቐርብ ኣብ ዘሎ ግዜ ዝጸዋዓሉ መመለዩ ቃል።

ጾታዊ ማዕርነት (gender equality): ሰብኡትን ኣንስትን ብሓደ ዓይነ ክርኣዩ ኣለዎም ዝብል ናይ ማዕርነት መትከል።

ጾታዊ ዓመጽ (sexual violence): 1) ጎንጽ ዝተሓወሰ ወይ ብምፍርራህ ዝፍጸም ጾታዊ ርክብ: ብፍላይ ኣብ ልዕሊ ደቀንስትዮ ብኣዘዘቲ ሰራዊት ዝፍጸም ናይ ጾታዊ ዓመጽ ገበናት፣ 2) ንኸልእ ሰብ ብዘይ ፍታው ጾታዊ ርክብ ንኸፍጽም ምስግዳድ።

ፍሉይ መርማሪ (special rapporteur): ብውዳብ ሕቡራት ሃገራት ዝምዘዝ: ግህሰት ሰብኣዊ መሰላት ዝምርምር ክኢላ (ውልቀ-ሰብ)።

ፍርዲ (judgment): ብናጻናን ዘይሻራውን መስርሕ ፍርዲ ዝወሃበ ናይ መወዳእታ ውሳኔ ወይ ብይን።

ፍርዲ ገበነኛነት (conviction): ሓደ ክሱስ ኣብ ቤት ፍርዲ ምስ ቀረበ: ጉዳዩ ድማ ብናጻን ዘይሻራውን መስርሕ ፍርዲ ምስ ተመጻርዮ ዝወሃብ ናይ ገበነኛነት ውሳኔ።

ፖለቲካዊ ስልፊ ወይ ውድብ (political party): 1) ኣብ ሓደ ዲሞክራሲያዊ ስርዓት: ብዘይጎጻዊ ውድድር (ቁርቁርስ) ናይ ስልጣን ተዓዋቲ ንምኽንን ናብ መንበር ፈጻሚ ኣካል ናይ ሓደ መንግስቲ ንምምጻእን ዝቃለስ ፖለቲካዊ ምትእኽኻብ ወይ ሓይሊ፣ 2) ኣብ ሓደ ዘይዲሞክራሲያዊ ስርዓት: ብጎንጽ ወይ ብሓይሊ ብረት ወይ

ብኻልእ ገባትን ዘይአሳታፍን ኣገባብ ስልጣን ምስ ሓዘ፡ ዕጭ ሓንፈፍኩ ብምባል ካብ ስልጣን ምእላይ ዝኣቢ ፖለቲካዊ ሓይሊ፡ ንኣብነት፡ ህዝባዊ ግንባር ንደምክራሲን ፍትሕን (ህግደፍ)።

ቀንዲ አህጉራዊ ውዕላት ንሰብአዊ መሰላትን ንኢተገባብርኦም ዝከታተሉ ኣካላት ውድብ ሕቡራት ሃገራትን

Core international human rights treaties and treaty bodies monitoring their implementation

ስም ኣህጉራዊ ውዕልን ዝተሸተመሉ ዕለትን Name of convention and date of adoption	ግብራዊ ክብርታዊ ኣካል ናይ ውድብ ሕቡራት ሃገራት Respective UN treaty monitoring body	ኤርትራ ፈሪማቶ ይደረገመቶ? Status of ratification by Eritrea
አህጉራዊ ውዕል ንምውጋድ ኩሉ ዓይነት ዓሌታዊ ኣድልዎ International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (ICERD): 21.12.1965	ኮሚቴ ንምውጋድ ዓሌታዊ ኣድልዎ Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD)	ፈሪማቶ/ratified
አህጉራዊ ውዕል ንሲቪላዊን ፖለቲካውን መሰላት International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR): 16.12.1966	ኮሚቴ ንሲቪላዊን ፖለቲካውን መሰላት Committee on Civil and Political Rights (CCPR)	ፈሪማቶ/ratified
አህጉራዊ ውዕል ንቁጠባዊ፣ ማሕበራውን ባህላውን መሰላት International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR): 16.12.1966	ኮሚቴ ንቁጠባዊ፣ ማሕበራውን ባህላውን መሰላት Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR)	ፈሪማቶ/ratified
ውዕል ንምውጋድ ኩሉ ዓይነት ኣድልዎ ኣንጻር ደቀንስቶ Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW): 18.12.1979	ኮሚቴ ንምውጋድ ኩሉ ዓይነት ኣድልዎ ኣንጻር ደቀንስቶ Committee on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW)	ፈሪማቶ/ratified
ንከቢድ ስቅያት (ቶርቶር): ከምኡ ውን ንጨካን፣ ዘይሰብአውን ኣዋራድን ኣተሓሕዛን መቐጻዕትን ንምውጋድ ዝጸደቐ ውዕል Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT): 10.12.1984	ኮሚቴ ኣንጻር ከቢድ ስቅያት (ቶርቶር) Committee against Torture (CAT)	ፈሪማቶ/ratified
ንመሰል ቆልዑ ዝምልከት ውዕል Convention on the Rights of the Child (CRC): 20.11.1989	ኮሚቴ ንመሰል ቆልዑ Committee on the Rights of the Child (CRC)	ፈሪማቶ/ratified
ንመሰል ኩላቶም ሰዓዳት ሰራሕኛታትን ኣባላት ስድርኦምን ንምክልኻል ዝጸደቐ ኣህጉራዊ ውዕል International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families (ICMW): 18.12.1990	ኮሚቴ ንሰዓዳት ሰራሕተኛታት Committee on Migrant Workers (CMW)	ኣይፈረመቶ?/not ratified
ንሰባት ካብ ግዳድ ሽርብት ንምክልኻል ዝጸደቐ ኣህጉራዊ ውዕል International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance (CPEd): 20.12.2006	ኮሚቴ ንግዳድ ሽርብት Committee on Enforced Disappearance (CED)	ኣይፈረመቶ?/not ratified

¹ ካብዚ ዝሰዕብ ኢንተርናሽናል ኣድራሻ: ብዕለት 25 መጋቢት 2015 እተወሰደ: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CoreInstruments.aspx>. እዚ ኣብ ላዕሊ ተዘርዚሩ ዘሎ ኣህጉራዊ ውዕላት: እቲ ቀንዲ 9 ክኸውን እንክሎ: እቲ ዝተረፈ 9 ድማ ኣሚራጺ መወሰኛታትዮ (ብኣጠቓቕላ 18 ምዃኑዮ)። ካብዚ ነቲ 9 ጥራይ ደገፍ ፈሪማትሉ ኤርትራ። ክሳብ 25 መጋቢት 2015 ኣብ ዝነበረ ግዜ: ኤርትራ ናይ ዝፈረመትሉ ኣህጉራዊ ውዕላት ዝርዝር ኣብዚ ምርኣይ ይክኣል: http://tbineternet.ohchr.org/_layouts/TreatyBodyExternal/Countries.aspx?CountryCode=ERI&Lang=EN.

<p>ሰንክልና ንዘለዎም ሰባት ዝምልከት ውዕል Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD): 13.12.2006</p>	<p>ኮሚቴ ንጉዳይ ሰንክልና ዘለዎም ሰባት Committee on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)</p>	<p>አይፈረመቶን/not ratified</p>
<p>አማራጺ (ዘይግዴታዊ) መወሰኛታ ንአህጉራዊ ውዕል ንቁጠባዊ፣ ማህበራዊ-ን ባህላዊን መሰላት Optional Protocol to the Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR-OP): 08.12.2008</p>	<p>ኮሚቴ ንቁጠባዊ፣ ማህበራዊ-ን ባህላዊን መሰላት Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR)</p>	<p>አይፈረመቶን/not ratified</p>
<p>ቀዳማይ አማራጺ መወሰኛታ ንአህጉራዊ ውዕል ንሲቪላውን ፖለቲካውን መሰላት Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR-OP1): 16.12.1966</p>	<p>ኮሚቴ ንሲቪላውን ፖለቲካውን መሰላት Committee on Civil and Political Rights (CCPR)</p>	<p>አይፈረመቶን/not ratified</p>
<p>ካላኣይ አማራጺ መወሰኛታ ንአህጉራዊ ውዕል ንሲቪላውን ፖለቲካውን መሰላት -- ናይ ሞት ፍርዲ ንምውጋድ ዝዓለመ Second Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights, aiming at the abolition of the death penalty (ICCPR-OP2): 15.12.1989</p>	<p>ኮሚቴ ንሲቪላውን ፖለቲካውን መሰላት Committee on Civil and Political Rights (CCPR)</p>	<p>አይፈረመቶን/not ratified</p>
<p>አማራጺ መወሰኛታ ንውዕል ንምውጋድ ኩሉ ዓይነት ኣድልዎ ኣንጻር ደቀንስቶ Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (OP-CEDAW): 10.12.1999</p>	<p>ኮሚቴ ንምውጋድ ኩሉ ዓይነት ኣድልዎ ኣንጻር ደቀንስቶ Committee on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW)</p>	<p>አይፈረመቶን/not ratified</p>
<p>አማራጺ መወሰኛታ ንመሰል ቆልዑ ዝምልከት ውዕል -- ንተሳትፎ ህጻናት ኣብ ኩናት ብዝርከሉ Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict (OP-CRC-AC): 25.05.2000</p>	<p>ኮሚቴ ንመሰል ቆልዑ Committee on the Rights of the Child (CRC)</p>	<p>ፈሪማቶ/ratified</p>
<p>አማራጺ መወሰኛታ ንመሰል ቆልዑ ዝምልከት ውዕል -- ንመሸጣ ህጻናት፣ ምዝመዛ ህጻናት ንዝመትን ፖርኖግራፍን² ብዝርከሉ Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography (OP-CRC-SC): 25.05.2000</p>	<p>ኮሚቴ ንመሰል ቆልዑ Committee on the Rights of the Child (CRC)</p>	<p>ፈሪማቶ/ratified</p>
<p>አማራጺ መወሰኛታ ንመሰል ቆልዑ ዝምልከት ውዕል -- ንተሳትፎ ህጻናት ኣብ ናይ ጥርጉን መስርሕ ብዝርከሉ Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure (OP-CRC-IC): 14.04.2014</p>	<p>ኮሚቴ ንመሰል ቆልዑ Committee on the Rights of the Child (CRC)</p>	<p>አይፈረመቶን/not ratified</p>
<p>አማራጺ መወሰኛታ ንከቢድ ስቅያት (ቶርቸር)፣ ከምኡ ውን ንጨካን፣ ዘይሰብኣውን ኣዋራድን ኣተሓሕዞን መቐጻዕትን ንምውጋድ ዝጸደቐ ውዕል</p>	<p>ኮሚቴ ኣንጻር ከቢድ ስቅያት (ቶርቸር) Committee against Torture (CAT)</p>	<p>አይፈረመቶን/not ratified</p>

² Pornography (ፖርኖግራፊ) ማለት፡ ጾታዊ ርክብን ከምኡ ዝኣመሰለ ካልእ ተግባራትን ብቻልዕ ዝራኣዮሉ ኣሳእል ወይ ቪዲዮታት ማለትዮ።

Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (OP-CAT): 18.10.2002		
አማራጺ መወሰኛ ትንቢትና ንዘለዎም ሰባት ዝምልከት ውዕል Optional Protocol to the Convention on the Rights of Persons with Disabilities (OP-CRPD): 12.10.2006	ኮሚቴ ንጉዳይ ሰንክልና ዘለዎም ሰባት Committee on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)	ኣይፈረመቶን/not ratified

መወከሲ ጽሑፋት (References)

Compasito.

“Human Rights Glossary,” http://www.eycb.coe.int/compasito/chapter_6/6.html, accessed 25 March 2015.

ህዝባዊ ግንባር ሓርነት ኤርትራ

መዝገብ-ቃላት እንግሊዝ-ትግርኛ-ዓረብ (1985: ሜዳ ኤርትራ).

Kifle, Nazareth A. and Øivin Andersen.

“Terminological Challenges in the Norwegian-Tigrinya Dictionary” available at <http://www.oivinandersen.com/wp-content/uploads/2011/05/Terminological-challenges.pdf>, accessed 25 March 2015.

Mekonnen, Danel R.

“A Note on the Tigrinya Translation of Gene Sharp’s *From Dictatorship to Democracy: A Conceptual Framework for Liberation*,” initially published in 2006 at <http://www.awate.com/portal/content/view/4345/11/> (link no longer active).

Mertus, Julie.

“Glossary of Human Rights Terms,” available at <http://academic3.american.edu/~mertus/hr%20glossary.htm>, accessed 25 March 2015.

OHCHR.

“Human Rights Treaty Bodies - Glossary of Technical Terms Related to the Treaty Bodies,” available at <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/Pages/TBGlossary.aspx>, accessed 25 March 2015.

ተክለ ተስፋይ

ዘመናዊ መዝገብ-ቃላት ትግርኛ (1999: አስመራ: አሕተምቲ ሕድሪ).

United for Human Rights.

“Glossary of Terms: What are Human Rights?” available at <http://f.edgesuite.net/data/www.humanrights.org/files/glossary-of-terms.pdf>, accessed 25 March 2015.

University of Minnesota Human Rights Resource Centre.

“Appendix 3: A Human Rights Glossary,” http://www1.umn.edu/humanrts/edumat/hreduseries/hereandnow/Part-5/6_glossary.htm, accessed 25 March 2015.